

Titulní strana newyorských novin ze 14. 7. 1892 zobrazuje krvavé události v Homesteadu

Nejeden sci-fi román přináší vizi, kdy Země, země nebo regionu vládne jakýsi soukromý koncern (koncerny), uplatňující svou neomezenou moc prostřednictvím vlastní nebo najaté soukromé policie, respektive bezpečnostní agentury. Tak daleko to zatím ještě nikde nedošlo, ale například v současném Iráku už představují soukromé (zahraniční) bezpečnostní služby druhou nejpočetnější ozbrojenou složku hned po vojenských jednotkách USA – a je to americká vláda, která je platí. Jejich zaměstnancům se moderně říká kontraktori. Podívejme se ale, jak to všechno začalo.

Zatímco vyvědčáci, provokatéři a zpravodajské agentury ve vojenské, státní, povstalecké nebo spiklenecké režii jsou instituce tak staré jako války a státy samy, soukromé bezpečnostní služby na podnikatelském základě se začaly rozvíjet teprve okolo poloviny 19. století. Jednu z prvních vlastnil legendární francouzský detektiv Eugène François Vidocq (1775–1857), jenž patří k zakladatelům moderní kriminalistiky. Vidocq byl v mládí politický rebel a posléze kriminální zločinec. Když se ale od roku 1811 z vlastní iniciativy dal do policejních služeb a stal se veleúspěšným šéfem pařížské Sûreté, byl na začátku s pouhými čtyřmi agenti, hodil politiku za hlavu. Věrně

sloužil za Napoleona, stejně jako potom za Ludvíka XVIII. a Karla X. Jako policista se sice musel zabývat i několika politicky podbarvenými zločiny, avšak pokud nebudeme hovořit o padělatelích měny, byla to jen zcela okrajová záležitost. Jeho hlavním objektem byli kriminálníci, především z povolání. Výjimkou byla epizoda v roce 1832, kdy byl povolán zpět do aktivní služby a podílel se na potlačení povstání proti králi Ludvíku Filipovi.

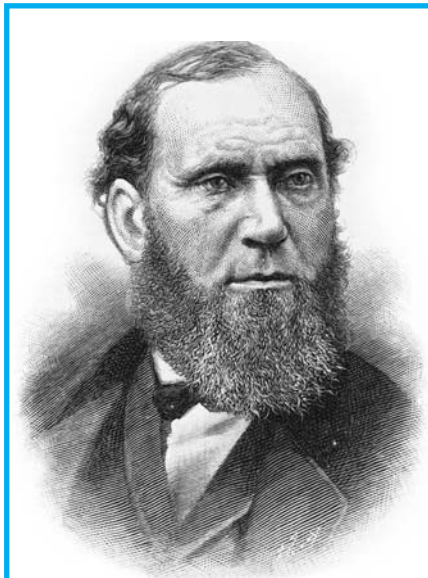
Vidocq má obrovské zásluhy o zavádění nových progresivních (i když z dnešního pohledu ne vždy zákonných) kriminalistických metod: založil kriminální evidence, využíval agenty, agenturní sítě a provokace, zajímal se o stopy lidí

vzdal marný boj s byrokracií a v roce 1847 odešel na odpočinek.

To jeho mladší současník Allan Pinkerton (1819–1884) měl sice zčásti podobný osud, avšak se státní mocí udržoval docela jiné vztahy a předznamenal tak vztah i nejvyšších státních struktur k soukromému bezpečnostnímu sektoru, který v zásadě v USA trvá dosud. Pinkerton se narodil ve skotském Glasgowu a i on byl v mládí rebel. Zapletl se s hnutím Chartistů a kvůli tomu musel v roce 1842 emigrovat do USA. Poblíž Chicaga si založil dílnu na výrobu sudů. Záhy se připojil k abolicionistům (aktivistům proti otroctví a otrokářství) a jeho dílna sloužila jako přestupní stanice pro otroky uprchlé z jihu. Jednou náhodou narazil na stopy padělatelů mincí na ostrově v řece Fox, přispěl k jejich zatčení – a vzápětí se stal náměstkem šerifa pro okres Kane.

Zřejmě vrozený smysl pro policejní práci a konspiraci ho pak v roce 1849 přivedl do funkce vůbec prvního chicagského detektiva z povolání. Tu ale zastával jenom do

SOUKROMÁ POLICIE

Allan Pinkerton

Eugène François Vidocq

nebo například o vědecké zkoumání zbraní... O jeho charakteru se říkalo leccos. Pravda je, že za léta svého působení ve státní službě (1811–1827) znásobil svůj majetek v míře mnohokrát převyšující jeho oficiální příjmy včetně prémie vypsány za dopadení některých pachatelů. Jako majitel moderní detektivní agentury pak od roku 1833 chránil pařížské podnikatele proti zlodějům a podvodníkům. Úřadům se stal trnem v oku, protože to považovaly za útok na své výsadní postavení, resp. mocenský monopol – a tento postoj k soukromým bezpečnostním službám přežívá leckde v Evropě dodnes. Vidocq nakonec

roku 1850, kdy společně s chicagským advokátem Edwardem Rockerem založili „Severozápadní policejní agenturu“, jednu z prvních svého druhu, později přeměnou na vlastní „Pinkertonovu národní detektivní agenturu“. Allan Pinkerton začal se soukromým pronásledováním zločinců se specializací především na stále nebezpečnější vlakové lupiče a padělatelů peněz. Jeho agentura však poskytovala také širokou paletu dalších policejních služeb. Logo firmy tvořilo „vševědoucí oko“ (odtud prý pochází dodnes používaný výraz „soukromé očko“) a heslo We never sleep (nikdy nespíme). Pinkerton používal podobné metody jako

Vidocq, byť některé přivedl na sofistikovanější úroveň: evidence zločinců, převleky, agenti a jejich infiltrace do zájmového prostředí, sledování a stopování, provokace...

Při objasňování vlakové loupeže Pinkerton náhodou narazil na stopy spiknutí, které mělo za cíl zavraždění Abrahama Lincolna 23. února 1861 v Baltimore při jeho cestě na inauguraci do prezidentského úřadu. Na základě Pinkertonova osobního varování Lincoln změnil plán cesty a Baltimore projel tajně v noci. Prezident však nezapomněl. Jedno z jeho prvních rozhodnutí v úřadě (od 4. března 1861) bylo, že povolal dva muže, od kterých očekával významnou pomoc při vedení teď už zjevně nevyhnutelné války s odtrženými jižními státy USA: penzionovaného generála George B. McClellana a Allana Pinkertona. (Je ale možné, že se všichni tři znali už předtím z Chicaga, kde byl právník Lincoln prezidentem železniční společnosti Rock Island & Illinois Railroad, McClellan jeho viceprezidentem a Pinkerton se začal specializovat na vyšetřování vlakových loupeží.)

1860. Pinkerton řídil Zpravodajskou službu (Intelligence Service), jak byla vládní agentura posléze pojmenována, ale s poměrně velkými ztrátami unionistických i „svých“ agentů a s celkově pochybnými výsledky. Po bitvě u Antietamu 17. září 1862, která sice skončila více méně nerozhodně, ale přinesla každé z válčících stran ztrátu více než 10 000 padlých vojáků, ho Lincoln musel z funkce odvolat, stejně jako McClellana. Pinkertona nahradil ambiciózní kapitán Lafayette Baker, který pracoval se střídavými výsledky, ale zejména pak nezabránil vraždě Abrahama Lincolna 15. dubna 1865, ani ne týden po skončení občanské války. Pinkerton mezitím – většinou v převleku a pod pseudonymem major E. J. Allen – osobně a s nezanedbatelnými výsledky řídil zpravodajskou a protišpiónážní činnost Zpravodajské služby na území jižních států Tennessee, Georgia a Mississippi.

Když občanská válka skončila, zase se vrátil k řízení a dalšímu rozvíjení vlastní detektivní agentury, kterou stále ponejvíc zajímaly vlakové loupeže. V letech 1866–1868 byla najata ke sledování a fyzické likvidaci pěti bratří Renových, v období 1867–1875 pronásledovala Franka a Jesse Jamesovy a členy jejich gangu...

Ještě jednou vstoupila Pinkertonova agentura do přímých služeb státu, a to na mnohem delší období. Začalo to v roce 1871, kdy Kongres USA vyčlenil 50 000 dolarů pro ministerstvo spravedlnosti na vytvoření služby k „odhalování a obžalování těch, kdo porušují federální zákony“. K vybudování vlastní organizace se částka ukázala nedostačující, a tak si ministerstvo k tomu účelu oficiálně na-

jalo Pinkertonovu Národní detektivní agenturu. (Metody Pinkertonových agentů prý byly natolik efektivní, že vláda si vzala jeho agenturu za vzor při budování FBI v roce 1908.) K odbočce od řešení „domácích“ problémů došlo v roce 1872, kdy španělská vláda najala Pinkertona, aby jí pomohl potlačit revoluční hnutí na Kubě.

Zejména od sedmdesátých a osmdesátých let 19. století se v USA a v Kanadě široce rozvinulo dělnické hnutí, jehož cílem bylo především všeobecné zlepšení pracovních podmínek a zkrácení pracovní doby na osm hodin denně. V roce 1860 byla průměrná pracovní doba 11 hodin při

nejméně šestidenním pracovním týdnem, do roku 1880 se podařilo vybojovat snížení denního průměru o půl hodiny (ale ještě v roce 1900 se v mnoha podnicích pracovalo 12–14 hodin). Zaměstnavatelé nebyli ústupkům nijak nakloněni, a protože se dělníci sdružovali ve více než 1500 odborových organizací, dařilo se jim jejich stávkové a protestní akce rozkládat. Ta tam sice byla doba, kdy do 60. let soudy považovaly odbory za ilegální spiklenecké organizace a bez milosti je za to trestaly, nicméně kriminalizace jednotlivých projevů dělnického a odborového hnutí byla i nadále důležitou zbraní zaměstnavatelů. Protože postoje veřejných policejních orgánů nebyly vždy jednoznačné, stále více si k tomu najímali soukromé bezpečnostní agentury včetně Pinkertonovy, jejichž agenti vyprovokovali nepokoje, ničení majetku a násilí.

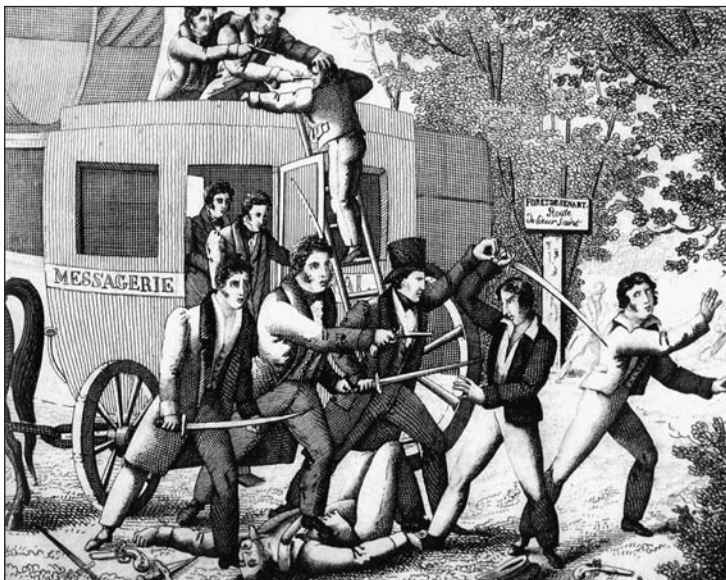
V roce 1875 Pinkertonův agent James McParlan (jako „James McKenna“) pronikl do údajně tajné organizace horníků irského původu Molly Maguires. Výsledkem bylo odsouzení a poprava 20 osob obviněných z vražd, přepadení, loupeží, zhářství a sabotáží. Pro existenci tajné organizace dodnes neexistují přesvědčivé důkazy a historici se domnívají, že odsouzení horníci „asi spáchali alespoň některé z činů, které jim byly kladeny za vinu“. Tímto Pinkertonovým „úspěchem“ bylo zároveň předznamenáno hlavní směřování jeho agentury v dalším období až do prvního desetiletí 20. století. Například při stávce v Homesteadu roku 1892 vyslali 300 agentů firmy z New Yorku a Chicaga k ochraně podniku a jako stávkokazy. Došlo k bojům s dělníky, při nichž bylo usmrceno 11 osob a situaci zklidnil teprve zásah dvou brigád státní milice.

To už byl ovšem Allan Pinkerton mrtev. Zemřel 1. července 1884, a to dost kuriózním způsobem: uklouzl při chůzi po chodníku, ukousl si při tom špičku jazyka, dostala se mu do něj infekce a posléze snět... Pohřbili ho v Chicagu a řízení agentury převzali jeho synové Robert a William. Ve 30. letech 20. století pak byla jejich firma oficiálně odsouzena (i když nepotrestána) za protidělnickou činnost a průmyslovou špiónáž v minulých desetiletích.

V té době, a zejména po druhé světové válce se činnost veřejných policejních sborů (o zpravodajských službách nemluvě) natolik zkvalitnila a zefektivnila, že zájem o soukromé detektivní služby opadal. V 60. letech slovo detective zmizelo z firemního dopisního papíru a Pinkertonova agentura se omezila na takové běžné bezpečnostní služby, jako je ochrana objektů a zčásti i osob. V roce 2003 ji i s dlouholetým rivalem, firmou William J. Burns Detective Agency založenou roku 1910, koupila švédská bezpečnostní společnost Securitas AB a obě nyní operují ve Spojených státech jako Securitas Security Services USA, Inc. Ta patří k několika dalším, které do Iráku nebo Afghánistánu vysílají „kontraktory“.

Přemysl LIŠKA
Foto archiv

VE SLUŽBÁCH STÁTU VE SLUŽBÁCH STÁTU VE SLUŽBÁCH STÁTU

Jedna ze slavných Vidocqových léček – jeho agenti likvidují lupičskou bandu, která přepadla dostavník v Sénartském lese

McClellana prezident pověřil velením armády Unie, zatímco Pinkerton měl i s využitím své agentury vybudovat tajnou službu, která by zamezila dosud nekontrolovanému řízení špiónů konfederace, řízených centrální Signal Bureau. Navíc měla Pinkertonova služba na starosti také bezpečnost prezidenta a stala se tak přímou předchůdkyní dodnes fungující americké Secret Service.

Válka propukla 12. dubna 1861 útokem vojsk jižní konfederace na federální pevnost Fort Sumter v Charlestonu na území Severní Karoliny, státu, který vystoupil z Unie jako první už koncem roku